

Research Paper

Comparison of Food Security Villagers With Different Attitude and Nutritional Culture in Three Zones of Climate South of Kerman Province

*Samira Behroozeh¹, Mansoor Shahvali²

1. MSc. Department of Agricultural Extension and Education, School of Agriculture, Shiraz University, Shiraz, Iran.

2. Professor, Department of Agricultural Extension and Education, School of Agriculture, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Citation: Behroozeh, S., & Shahvali, M. (2016). Comparison of Food Security Villagers With Different Attitude and Nutritional Culture in Three Zones of Climate in South of Kerman Province. *Journal of Rural Research*. 7(3), 454-469. <http://dx.doi.org/10.21859/jjr-07033>

doi: <http://dx.doi.org/10.21859/jjr-07033>

Received: 6 Mar. 2016

Accepted: 21 May. 2016

ABSTRACT

Nutrition could be different in rural or urban societies. Because human nutrition on one hand is related to factors like climate, technical, socio-economic, cultural, and historical records and on the other to cognitive and behavioral attitudes of humans. This study was conducted to assess the food security situation in this region. This study was carried out to assess the food security in different climate zones of the southern province of Kerman. This study was done using applied research methodology and survey method. The study population comprised all rural households in south villages of Kerman Province. Out of them, 390 households were selected by stratified random sampling method. The data were collected by questionnaire and analyzed by SPSS 21. Descriptive and inferential statistics were used to analyze the data. According to results, food security level was poor at the study area; while the food security situation of rural households in various parts are different. So that households of cold and mild weather regions have higher food security and after that came households of mild and hot and dry regions. This result may be due to the changing nature of agricultural production throughout the year for different areas.

Keywords:

Food security, Climate, Cognitive and behavioral attitudes, Nutritional culture, Kerman

Extended Abstract**1. Introduction**

Food security is one of the most important part of social health and to create food security there are many factors that are important such as: economic, social, political, cultural and environmental knowledge of the country we live in. In this regard, when all members of a family have enough food and enough food are available for them we can say this family have a "food security". Due to the limitation of natural and healthy food,

"nutrition" and the lack of confidence to access healthy food from an acceptable way causes food insecurity and malnutrition. Human health is related to many factors like "genetic background", "climate", "sport" and "health issues". Climate change have a great impact on chronic hunger in the poorest areas. In general, food security depends on many factors, but in most previous researches about the study of nutrition in different parts of the climate zone, researchers do not enough pay attention to climate as an important factor, Therefore, the main goal of this study is to analyze the food security in different climate zones of the southern province of Kerman.

*** Corresponding Author:****Samira Behroozeh, MSc.****Address:** Department of Agricultural Extension and Education, School of Agriculture, Shiraz University, Shiraz, Iran.**Tel:** +98 (913) 8446180**E-mail:** s.behroozeh@ymail.com

2. Methodology

This is an applied research and it has been carried out in 2013-2014. In terms of data collection and the analysis of the data it is a descriptive research. The study population of this research included the rural households in southern Kerman province (1, 21, 849 households) and 390 households (base on Morgan table) were determined as a samples. Since the population of the study have been selected from three climate zones, "cool and moderate", "moderate" and "hot and dry", random sampling method was used with appropriate attribution. In addition, questionnaire was designed as a tools for collecting data. The validity of the questionnaire was confirmed by the presence of professors, and the reliability was conducted through a pilot test in the one of village of Bam. At the end, data from the questionnaires were analyzed by statistical software, SPSS version 21.

3. Results

The average age of the mothers who involved in this research was 42 years. The majority of mothers who participated in this research have a secondary education level (36.9%) and the minority of them has diploma or over (17%). Households in the research are divided into four groups of 1 to 3, 4 to 5, 6 to 7 members and more than 7 members. The most frequent categories 6 and 7 (37.2%). According to the findings, 16.7% of heads of families have a stable job, therefore the average income of these families is 9,000,000 Rial.

The analytical data showed that the average of household food security have a significant differences in the level of 0.001. The findings are based on scheffe test which indicated that the difference between the "cold and mild" with the "warm and dry", which is higher than cold and mild climate, while the average cognitive attitude of food security in different parts of the climate zones have a significant differences in the level of 0.001.

In addition, the average rural household behavioral attitudes about food security in different parts of the climate zones have a significant differences in the level of 0.001. The findings are based on Scheffe test indicated that this difference is between the "cold and mild" and two others climate zones. The average power of rural households on food security in different parts of the climate are significant differences in the level of 0.001. So that the findings are based on Scheffe test indicated that this difference is between the climate "cold and mild" and "hot and dry", but in the cold and mild regions this difference is more.

4. Discussion

The current state of food security of rural households showed the differences in state of food security in different parts of the climate zones. This result may be due to the changing nature of agricultural production throughout the year for different areas. Further access to food is different between households in the areas, the food security situation in the regions has led to differences, because "climate" in the region an important role in the food security of rural households, thus the climatic conditions of each region has effect on improving their food security because, When the location is good in term of climate, it is followed by improving and expanding of agricultural conditions and many crops can be cultivated in the region. Therefore, people in the region will face a variety of products.

In this research the households based on climate conditions have an easier access to series of products that are grown and used in own areas. Meanwhile, when the variety of products have been cultivated in the region, people in the region have more knowledge about the products. Compared to areas where the climate is not possible to grow these crops, families' maybe use or not-use the rural food. This decision is important to "use" or "not-use" a food, and therefore, food insecurity and malnutrition have been occurred for rural families. So in this research, nutrition culture of rural households in different regions is different. To enjoy the food security of rural households, researcher suggests that access to a variety of food and agricultural products should be made, promoting cultivation of agricultural products.

5. Conclusion

According to results, food security level was poor at study area. While the food security situation of rural households in various regions is different. So that households of cold and mild regions have higher food security and after that came the households of mild, hot and dry regions. This result may be due to the changing nature of agricultural production throughout the year for different areas.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقایسه امنیت غذایی روستاییان با نگرش و فرهنگ تغذیه مختلف در سه منطقه آب‌وهوایی جنوب استان کرمان

*سمیرا بهروزه^۱، منصور شاهولی^۲

۱- کارشناس ارشد، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲- استاده، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۶ اسفند ۱۳۹۴

تاریخ پذیرش: ۱ خرداد ۱۳۹۵

نوع تغذیه باتوجه به نوع جامعه روستایی یا شهری می‌تواند به شکلی متفاوت باشد؛ زیرا تغذیه انسان از یک سو با عواملی نظیر محیط‌های آب‌وهوایی، فنی، اجتماعی اقتصادی، فرهنگی و سابقه تاریخی و از سوی دیگر با نگرش شناختی و رفتاری انسان‌ها مرتبط است. این تحقیق باهدف بررسی امنیت غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی جنوب استان کرمان انجام شد. تحقیق حاضر از نوع کاربردی است که با روش پیمایش انجام شده و داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری را خانوارهای روستایی جنوب استان کرمان تشکیل می‌دهد که از بین آن‌ها ۳۹۰ خانوار با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها از نسخه ۲۱ نرم‌افزار SPSS و تکنیک‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. بنابر نتایج تحقیق، امنیت غذایی افراد مطالعه‌شده به‌طور کل در سطح ضعیفی قرار دارد؛ ضمن اینکه وضعیت امنیت غذایی خانوارهای روستایی در مناطق مختلف نیز متفاوت است. به‌طوری‌که خانوارهای منطقه سرد و معتدل امنیت غذایی بالاتری دارند و پس‌از آن به ترتیب خانوارهای مناطق معتدل و گرم و خشک قرار دارند؛ یکی از دلایل این امر می‌تواند ناشی از متغیر بودن تولیدات کشاورزی در طول سال در این مناطق باشد.

کلیدواژه‌ها:

امنیت غذایی، آب‌وهوا، نگرش شناختی و رفتاری، فرهنگ تغذیه، کرمان

۱. مقدمه

نشود، بدون تردید فرد از کمبود پروتئین و ویتامین و مواد معدنی رنج خواهد برد که برای سلامت وی بسیار خطرناک خواهد بود (Bakhtiari, & Haghi, 2003).

در این راستا آب‌وهوای هر منطقه نقش بسزایی در تأمین و حفظ تندرستی انسان‌ها دارد (Ghodrat, 2005) و می‌تواند به‌طور غیرمستقیم از طریق تأثیرگذاری بر عواملی نظیر تولید (عرضه)، مصرف (تقاضا)، تجارت غذا و عوامل فرهنگی نظیر الگوی مصرف جامعه، امنیت غذایی را تحت تأثیر قرار دهد. (Ghasemi, 1995) به‌طوری‌که اقوام مختلف هر جامعه نیز باتوجه به شرایط آب‌وهوایی که در آن زندگی می‌کنند، وضعیت تغذیه متفاوتی دارند (Ghad-erpoor, 2007)؛ به‌همین دلیل هنگامی که تغذیه انسان در جوامع مختلف و از دیدگاه‌های متفاوت مطالعه می‌شود، متفاوت بودن الگوهای مصرف مواد غذایی مشخص می‌شود. (Herzberg, 1993)

با مرور تحقیقات پیشین چنین برمی‌آید که تغذیه و رسیدن به امنیت غذایی به عوامل متعددی بستگی دارد. در بیشتر تحقیقات پیشین به تغذیه از نظر آب‌وهوایی توجه زیادی نشده است؛ به همین دلیل در مطالعه حاضر، وضعیت امنیت غذایی خانوارهای

بدون تردید، امنیت غذایی در یک کشور به تدابیری وابسته است که از طریق آن‌ها بتوان اقشار آسیب‌پذیر را شناسایی و تحت حمایت قرار داد و سلامت آنان و جامعه را تأمین کرد. به‌وجود آمدن امنیت غذایی نیز وابسته به اطلاع از اوضاع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و محیطی (آب‌وهوا) هر کشور است (Jahangi-ri, & Rajabi, 2002)؛ بنابراین پیگیری نیازهای تغذیه‌ای گروه‌های مختلف و نیز تغییرات مصرف غذایی افراد چه از لحاظ کمتی و چه کیفی، سهم قابل‌ملاحظه‌ای در برقراری امنیت غذایی آنان دارد؛ زیرا امنیت غذایی از جمله عوامل تعیین‌کننده سلامت جامعه است.

به‌طور کلی، مردمی که دچار گرسنگی مزمن هستند، در مقایسه با کسانی که غذای کافی می‌خورند، از لحاظ جسمی ضعیف‌تر هستند، از لحاظ فکری استعداد کمتری دارند و از لحاظ ایمنی، در مقابل امراض و تهاجم انگل‌ها که در کشورهای فقیر به‌وفور یافت می‌شود، مقاومتشان کمتر و احتمال ابتلا به بیماری‌ها در آن‌ها بیشتر است. اگر برنامه غذایی مشخص، یکنواخت و متشکل از مواد غذایی معدود باشد و چنانچه این غذا به‌قدر کافی خورده

* نویسنده مسئول:

سمیرا بهروزه

نشانی: شیراز، دانشگاه شیراز، دانشکده کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی.

تلفن: ۸۴۴۶۱۸۰ (۹۱۳) ۹۸+

پست الکترونیکی: behroozeh@gmail.com

دیگر با نگرش شناختی و رفتاری انسان‌ها مرتبط است.

از این جهت شناخت ابعاد اجتماعی بهداشتی تغذیه در سطح بین‌المللی و ملی و محلی باید بر شناخت اثر متقابل عوامل ذکر شده متکی باشد (Mohseni, 2006)؛ لذا آگاهی از عوامل مؤثر در ناامنی غذایی روستاییان موجب می‌شود تا درک بهتری از خانوارهایی که احتمالاً تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند، به دست آورد (Jahangiri & Rajabi, 2002; Matheson, Varady, Varady, & Killen, 2003; Ouetlette & Wood, 1998; Galal, 2003)؛ چراکه وعده‌های غذایی روستاییان، از نظر زمان و نوع خوراک، مانند شهر برنامه‌ای خاص ندارد. تغذیه آنان بیشتر تابع گرسنگی است و فصل و آب‌وهوا و تولیدات دامی و کشاورزی نوع خوراک آن‌ها را تعیین می‌کند (Taghavi Shirazi, 2004). این امر نشان می‌دهد که آنان به نوع غذا، تنوع غذایی، ارزش تغذیه‌ای و کیفیت غذا توجه کمتری دارند (Salarkiya, Amini, Abdollahi, & Eshrati, 2000). بر اساس گزارش منتشر شده توسط سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد (فائو)، فقیرترین مناطقی که بیشترین گرسنگی مزمن را دارند، احتمالاً تأثیرات بسیار زیادی را از ناحیه تغییر آب‌وهوا متحمل می‌شوند (FAO, 2002).

به مجموعه شرایط جوی در هر منطقه از کره زمین که با توجه به میانگین عناصر اقلیمی به دست می‌آید، آب‌وهوای گویند. بخش‌های مختلف جهان از نظر بارش، دما، وزش باد و میزان رطوبت سالانه یکسان نیستند، به همین علت است که در جهان آب‌وهوای گوناگونی وجود دارد. (Ghazali Jahromy, 2012) به طوری که قیمت مواد غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی متفاوت است (Environ-mental News, 2013). کمبود مواد غذایی، افزایش شدید قیمت فرآورده‌های کشاورزی و افت کیفی و کمی محصولات زراعی در سال‌های خشک‌سالی یا سیل، پیامدهایی است که در سال‌های اخیر در مناطق مختلف آب‌وهوایی ایران شاهد بوده‌ایم (Ghahra-man, & Mahdavian, 2014)؛ از سوی دیگر محیط جغرافیایی یک سرزمین و آب‌وهوای آن در شکل‌گیری فرهنگ و آداب‌ورسوم مردمان آن سرزمین تأثیر بسزایی دارد. تاریخ زندگی بشر در ادوار مختلف نیز این امر را تأیید می‌کند (Papi, 2015). مطالعه امنیت غذایی از منظر آب‌وهوایی مناطق مختلف، حائز اهمیت است؛ زیرا آب‌وهوا در مناطق گوناگون می‌تواند تأثیر بسزایی در میزان سلامت افراد داشته باشد (Ghias, et al, 2000).

منطقه مطالعه شده

منطقه مطالعه شده شامل شهرستان‌های جیرفت، عنبرآباد، کهنوج، منوجان، قلعه گنج، فاریاب و رودبار جنوب بود که با وسعت حدود ۵۰ هزار کیلومترمربع در جنوب استان کرمان و در محدوده طول جغرافیایی ۱۷° و ۵۹° تا ۲۴° و عرض جغرافیایی ۴۳° و ۲۶° تا ۳۵° و ۲۹° واقع شده است. حدود ۷۵ درصد از جمعیت این منطقه، ساکن روستا بوده و مستقیماً از

روستایی مناطق آب‌وهوایی جنوب استان کرمان بررسی شده است. هدف تحقیق حاضر، مقایسه امنیت غذایی روستاییان در مناطق مختلف آب‌وهوایی جنوب استان کرمان با در نظر گرفتن نگرش و فرهنگ تغذیه‌ای ساکنان این منطقه است که برای رسیدن به این هدف پرسش‌های تحقیق به شرح زیر است:

امنیت غذایی در منطقه مطالعه شده (روستا‌های جنوب استان کرمان) چگونه است؟

وضعیت امنیت غذایی روستاییان در مناطق مختلف آب‌وهوایی جنوب استان کرمان به چه صورت است؟

چه تفاوتی در امنیت غذایی روستاییان مطالعه شده در مناطق مختلف آب‌وهوایی وجود دارد؟

چه تفاوتی میان نگرش شناختی روستاییان مطالعه شده در مناطق مختلف آب‌وهوایی نسبت به مواد غذایی وجود دارد؟

چه تفاوتی میان نگرش رفتاری روستاییان مطالعه شده در مناطق مختلف آب‌وهوایی نسبت به مواد غذایی وجود دارد؟

چه تفاوتی میان فرهنگ تغذیه روستاییان مطالعه شده در مناطق مختلف آب‌وهوایی نسبت به مواد غذایی وجود دارد؟

۲. مروری بر ادبیات موضوع

در آغاز قرن بیستم، بسیاری از جغرافی‌دانان تعیین محیط زندگی را به عنوان اصلی اساسی دنبال می‌کردند. آن‌ها بر این باور بودند که محیط فیزیکی تعیین‌کننده یا اثرگذار بر محیط زیست و فعالیت‌های انسان و بیولوژی است؛ اما روش‌های ساده آن زمان قادر به حل پیچیدگی‌هایی که در برابر آن قرار داشتند، نبودند؛ تا اینکه با گسترش پیشرفت‌های علمی، دانشمندان به این عقیده رسیدند که بخش عمده‌ای از فعالیت‌های انسان طی محدودیت‌های محیطی تکامل یافته‌اند (Shafaghi, 2005). در این راستا نیاز انسان به غذا، مهم‌ترین و حیاتی‌ترین نیاز روزانه او است که از تولد تا مرگ همراه او است؛ حتی انبیا و اولیای الهی نیز از این قاعده مستثنی نبودند (Akhondi, 2008).

یک خانوار وقتی امنیت غذایی دارد که همه اعضای آن برای داشتن زندگی سالم و فعال، همیشه به غذای کافی دسترسی داشته باشند (Nord, Andrews, & Carlson, 2009; Malick & Rafi, 2010)؛ زیرا محدود بودن غذای لازم و سالم از نظر تغذیه‌ای و نبود اطمینان از توانایی افراد برای دستیابی به آن از راه‌های قابل قبول اجتماعی، ناامنی غذایی را به دنبال دارد (Melgar-Quinonez, et al., 2006). مطالعات متعدد نشان داده‌اند که بین عملکرد تغذیه‌ای افراد و اطلاعات و آگاهی آن‌ها در این زمینه رابطه معناداری وجود دارد (Galal, 2003)؛ چون تغذیه انسان از یک سو با عواملی نظیر شرایط آب‌وهوایی، رشد فنی، ویژگی‌های اجتماعی اقتصادی، عوامل فرهنگی و سابقه تاریخی و از سوی

جدول ۱. ویژگی‌های بارز شهرستان‌های مطالعه‌شده.

نام شهرستان	محصولات کشاورزی	آب‌وهوای منطقه
جیرفت	لیموترش، لیموشیرین، پرتقال، گریپ‌فروت، نارنگی، خرما، خیارسیب، هندوانه، سیب‌زمینی، گوجه‌فرنگی، طالبی، بادمجان، پیاز، گرمک، کدو، لوبیا، ماش، باقالا، دانه‌های روغنی نظیر: کنجد و ذرت و آفتابگردان، موزه، انبه، خنا، گندم، انار، انجیر، پرتقال، بادام، زردآلو، هلو، سیب‌درختی، انگور، گردو، آلبالو، گیلاس، کلابی	سرد و معتدل
عنبرآباد	پرتقال، خرما، نارنگی، لیمو، گریپ‌فروت، گوجه، بادمجان، پیاز، سیب‌زمینی، سیر، هندوانه، خربزه، خیار، توت‌فرنگی	
منوجان	خرما، انبه، غلات و حبوبات، نباتات علوفه‌ای، سبزیجات و صیفی‌جات، محصولات جالیزی و گلخانه‌ای، انواع مرکبات شامل: لیموترش، پرتقال، نارنگی، گریپ‌فروت	
کهنوج	مرکبات مانند: پرتقال و لیموترش و نارنگی، خرما، خیار، گوجه، هندوانه، ذرت، لوبیا سبز	گرم و خشک
قلعه گنج	گندم، جو، کلزا، زعفران، زیتون، محصولات باغی مثل: خرما و لیموترش و پرتقال، محصولات جالیزی نظیر: خیار و هندوانه و گوجه‌فرنگی	
رودبار جنوب	گوجه، هندوانه، خیارسیب، طالبی، خیار، گرمک، بادمجان، فلفل، کدو، پیاز، سیر، باقالا، عدس، نخود، ماش، لوبیا، انواع سبزیجات، هویج، جو، گندم، ارزن، خنا، یونجه، ذرت، سیب‌زمینی، توت‌فرنگی، کنار، پرتقال، گریپ‌فروت، لیمو، انار، انجیر، انگور، خرما	
فاریاب	گندم، جو، ذرت، ارزن، لوبیا، یونجه، خیار، هندوانه، گوجه، مرکبات شامل: پرتقال و لیموترش و لیموشیرین، خرما	معتدل

مصالحه پژوهش‌های روستایی

منبع: (Behroozeh, 2014).

از یک‌سو شرایط جغرافیایی و از سوی دیگر تاریخ پرفرازونشیب این منطقه که موجب قناعت و صبوری مردم این منطقه شده است. فرهنگ استان کرمان از ترکیب جوامع شهری و روستایی و عشایری و همچنین از جریان‌های تاریخی و آیین‌های مذهبی متأثر بوده است (Center of Kerman Studies, 2000). این خصوصیات حاکی از آن است که استان کرمان همانند دیگر استان‌های ایران غذاهای سنتی متنوعی دارد که برخی از آن‌ها در مناسبت‌های ویژه و بسیاری به‌طور عادی در طول سال استفاده می‌شود. منطقه مطالعه‌شده، روستاهای جنوب استان کرمان شامل شهرستان‌های جیرفت، منوجان، قلعه گنج، رودبار جنوب، کهنوج، عنبرآباد و فاریاب است که ویژگی‌های کلی این شهرستان‌ها در جدول شماره ۱ آمده است.

راه فعالیت‌های کشاورزی و دام‌پروری امرارمعاش می‌کردند. این منطقه بیش از ۳۰ درصد از سطح زیر کشت و ۷۰ درصد از تولیدات استان کرمان و ۴ درصد از تولید محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده است (South Kerman Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, 2014) و جمعیتی بالغ بر یک‌میلیون نفر دارد (News Station and Analysis of Kerman Province, 2011). روستاییان این شهرستان به علت فقر و محرومیت، از امکانات و شرایط اولیه زندگی برخوردار نیستند. این محرومیت در نوع معیشت و تغذیه آن‌ها مؤثر است (Center of Ker- man Studies, 2000). به‌طور کلی، استان کرمان براساس دو عامل شکل گرفته است؛

جدول ۲. جامعه آماری و حجم نمونه مطالعه‌شده.

منطقه آب‌وهوایی	تعداد خانوار روستایی	حجم نمونه	تعداد روستا
سرد و معتدل	۵۵۲۶۵	۱۷۷	۱۷۰۴
گرم و خشک	۵۹۳۹۲	۱۸۳	۱۲۱۳
معتدل	۷۱۹۲	۳۰	۱۸۵
مجموع	۱۲۱۸۴۹	۳۹۰	۳۱۰۲

مصالحه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق.

روش‌شناسی تحقیق

جامعه، مجموعه عادات و فرهنگ غذایی و تغذیه‌ای افراد آن جامعه است. این عادات از بدو تولد در خانواده شکل می‌گیرد که به بستری که جامعه فراهم می‌آورد، وابسته است. مجموعه عواملی که این بستر را می‌سازند، از فرهنگ و آداب‌وسنن جامعه برگرفته شده‌اند که خود تحت تأثیر وضعیت جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و آگاهی‌های تغذیه‌ای افراد جامعه است (Azar, 1998). در این تحقیق فرهنگ تغذیه با شش مؤلفه پخت سالم، مواد غذایی سالم، باورهای غذایی، کمیّت مواد غذایی، کیفیت مواد غذایی و طبع مواد غذایی بررسی شد (Behroozeh, 2014). سنجش و بررسی هر کدام از این مؤلفه‌ها با تعدادی گویه در قالب طیف لیکرت صورت گرفت، که به شرح زیر است:

گویه‌های پخت سالم عبارت‌اند از: پخت غذا برای مدت‌زمان طولانی، چرب کردن غذا، طبخ غذا به‌صورت آب‌پز، پخت برنج به‌صورت آبکش، پخت غذا با حرارت مستقیم (اجاق گاز، تنور و از جمله این‌ها) و پخت غذا با ماکروویو.

گویه‌های مواد غذایی سالم عبارت‌اند از: استفاده از مواد منجمد برای پخت غذا، استفاده از نان محلی و پخت آن، پخت غذا با روغن مایع، پخت غذا با روغن جامد و پخت غذا با روغن حیوانی.

گویه‌های باورهای غذایی عبارت‌اند از: دفعات مصرف لبنیات، سبزیجات، حبوبات، گوشت قرمز و گوشت سفید در تهیه غذای خانواده براساس باورها و ترجیحات خانواده.

گویه‌های کمیّت مواد غذایی عبارت‌اند از: انتخاب نوع مواد غذایی براساس سیرشدن اعضای خانواده، انتخاب نوع مواد غذایی براساس مقرون‌به‌صرفه بودن و انتخاب نوع مواد غذایی براساس انباشتگی مواد خوراکی در خانه.

گویه‌های کیفیت مواد غذایی عبارت‌اند از: انتخاب نوع مواد غذایی به‌منظور پیشگیری از بیماری‌ها، انتخاب نوع مواد غذایی به‌منظور تأمین مواد مغذی مورد نیاز بدن و انتخاب نوع مواد غذایی به‌منظور تأمین انرژی بدن.

۵. ویژگی‌های فردی: در این تحقیق بررسی جمعیتی خانوارها با در نظر گرفتن سن، سطح تحصیلات، بُعد خانوار، ثبات شغلی و درآمد ماهانه خانوارهای روستایی انجام شد.

روایی پرسش‌نامه با روش اعتبار محتوایی توسط اساتید متخصص تأیید و پایایی آن با آزمون پیشاهنگ در یکی از روستاهای شهرستان بم انجام شد که میزان آلفای کرونباخ دسته‌های چهارگانه مؤلفه‌ها ۰/۶۹ تا ۰/۸۲ به دست آمد. اطلاعات به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه با نسخه ۲۱ نرم‌افزار SPSS تحلیل شد.

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، پیمایشی و از لحاظ روش تحلیل داده‌ها، توصیفی است که در سال ۹۳-۱۳۹۲ انجام شده است. جمعیت مطالعه‌شده، تمام خانوارهای روستایی جنوب استان کرمان (۱۲۱ هزار و ۸۴۹ خانوار) است. نمونه آماری تحقیق، ۳۹۰ خانوار باتوجه‌به فرمول ارائه‌شده توسط کرجسی و مورگان (Kerjcie & Morgan, 1970) تعیین شد. از آنجا که جامعه آماری این تحقیق خانوارهای سه منطقه آب‌وهوایی سرد و معتدل، معتدل و گرم و خشک بود، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب طبق جدول ۲ استفاده شد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود، که شامل پنج قسمت اصلی بدین شرح بود:

۱. امنیت غذایی: امنیت غذایی از نیازهای جامعه بشری است و هنگامی وجود دارد که همه مردم در تمامی ایام به غذای کافی و سالم و مغذی، دسترسی فیزیکی و اقتصادی و فرهنگی داشته و به استفاده از آن‌ها نیز تمایل داشته باشند (Behroozeh, 2014). در این راستا امنیت غذایی با پنج مؤلفه، میزان دسترسی به مواد خوراکی، مدت‌زمان پخت و تهیه غذا، دفعات مصرف وعده‌های غذایی، دفعات پخت وعده‌های غذایی و میزان دریافت کالری بررسی شد.

۲. نگرش شناختی: باورهایی که شخص درباره موضوعی خاص دارد (Moshfegh, 2002).

۳. نگرش رفتاری: آمادگی‌های رفتاری که با نگرش همراه هستند؛ به‌طوری‌که اگر فردی نسبت‌به موضوعی خاص نگرش مثبتی داشته باشد، آمادگی دارد تا به آن کمک کند، پاداش دهد یا از آن پشتیبانی کند یا برعکس (Moshfegh, 2002)؛ لذا نگرش رفتاری با سه مؤلفه قیمت مواد غذایی، در دسترس بودن مواد غذایی و عادت و رفتار اعضای خانواده بررسی شد (Behroozeh, 2014).

دو نگرش شناختی و رفتاری، میزان شناخت و استفاده فرد از انواع مواد غذایی را می‌سنجند. برای بررسی آن‌ها، روش‌های متعددی وجود دارد که در این پژوهش از طریق گویه‌های مختلف با طیف پنج سطحی لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد) به‌منظور مشخص شدن وضعیت تغذیه خانوارها با در نظر گرفتن شناخت آن‌ها نسبت‌به ترکیبات غذایی و تأثیر آن‌ها بر سلامت و لذت‌بردن از غذاها و گرایش به نوع غذاهای مصرفی براساس در دسترس بودن مواد خوراکی، قیمت مواد خوراکی، عادت و رفتار اعضای خانواده بررسی شد (Behroozeh, 2014).

۴. فرهنگ تغذیه: از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده الگوی غذایی

۱. تعیین مناطق مختلف آب‌وهوایی براساس آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمان انجام شد.
۲. دسترسی به مواد خوراکی، شامل دسترسی فیزیکی و فرهنگی و اقتصادی است.

جدول ۳. توزیع فراوانی مؤلفه‌های امنیت غذایی در خانوارهای مطالعه‌شده.

میانگین	درصد	فراوانی	طیف‌ها	مؤلفه‌ها
۸/۳۱	۴۱	۱۶۰	بسیار کم	میزان دسترسی به مواد خوراکی ^۱
	۲۹/۷	۱۱۶	کم	
	۱۵/۴	۶۰	متوسط	
	۸/۲	۳۲	زیاد	
	۵/۶	۲۲	بسیار زیاد	
۶/۶۴	۵۵/۶	۲۱۷	بسیار کم	مدت‌زمان برای پخت و تهیه غذا ^۲
	۲۹	۱۱۳	کم	
	۹/۷	۳۸	متوسط	
	۴/۶	۱۸	زیاد	
	۱	۴	بسیار زیاد	
۸/۵۶	۵/۴	۲۱	هرگز	رعایت دفعات مصرف وعده‌های غذایی ^۲
	۵۵/۹	۲۱۸	به ندرت	
	۳۳/۳	۱۳۰	برخی مواقع	
	۵/۴	۲۱	اغلب مواقع	
	۰	۰	همیشه	
۱۰/۱۴	۰	۰	هرگز	دفعات پخت‌وپز وعده‌های غذایی ^۲
	۱۴/۲	۵۵	به ندرت	
	۶۵/۷	۲۵۶	برخی مواقع	
	۱۹/۱	۷۵	اغلب مواقع	
	۱	۴	همیشه	
۶/۶۲	۵۹/۷	۲۳۳	بسیار ضعیف	وضعیت دریافت کالری مورد نیاز بدن ^۵
	۲۰/۳	۷۹	ضعیف	
	۱۶/۲	۶۳	متوسط	
	۲/۶	۱۰	خوب	
	۱/۳	۵	بسیار خوب	
۴۲/۲۶	۴۳/۳	۱۶۹	بسیار کم	مجموع
	۲۷/۲	۱۰۶	کم	
	۹/۵	۳۷	متوسط	
	۱۵/۶	۶۱	زیاد	
	۴/۴	۱۷	بسیار زیاد	

نصاب‌های پژوهش‌های روستایی

طیف مؤلفه‌های شماره ۱ و ۲ و ۵ با توجه به هم‌دامنه‌کردن با SPSS از ۲۱ تا ۰۶ است.

طیف مؤلفه‌های شماره ۳ و ۴ با توجه به هم‌دامنه‌کردن با SPSS از ۰ تا ۲۳ است.

طیف مجموع امنیت غذایی با امتیازدهی پنج مؤلفه و با توجه به دامنه آن‌ها ۰۲ تا ۰۰۱ است.

۳. یافته‌ها

توصیفی

وضعیت سنی و تحصیلی مادران خانواده: باتوجه به اینکه مادران خانواده در آماده‌سازی غذا و خوراک خانواده به‌ویژه در مناطق روستایی نقش مهمی دارند (Kurz & Johnson-Welch, 2001) لذا در این تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات پیرامون تغذیه خانواده، از مادران خانواده سؤال شد. سن مادران خانوارهای مطالعه‌شده، در چهار گروه طبقه‌بندی شد. متوسط سن آنان ۴۲ سال و بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۳۱ تا ۴۴ سال بود که ۴۸ درصد آنان در این طبقه قرار داشتند. جوان‌ترین مادر خانواده ۱۷ سال و مسن‌ترین ۷۲ سال داشت. بیشترین فراوانی سطح تحصیلات مادران خانوارهای مطالعه‌شده در گروه تحصیلی راهنمایی (۳۶/۹ درصد) و کمترین فراوانی در گروه تحصیلی دیپلم و بالاتر (۱۷ درصد) قرار داشتند؛ ضمن اینکه در این مطالعه خانواده بدون مادر وجود نداشت.

بُعد خانوار: تعداد افراد خانوارهای مطالعه‌شده نیز در چهار گروه ۱ تا ۳ نفر، ۴ تا ۵ نفر، ۶ تا ۷ نفر و بیشتر و مساوی ۷ نفر تقسیم شدند که بیشترین فراوانی در دسته ۶ تا ۷ نفر (۳۷/۲ درصد) قرار داشتند.

درآمد خانوار: متوسط درآمد ماهانه خانوارها حدود ۹۰۰ هزار تومان بود؛ به‌طوری که کمترین درآمد حدود ۲۰۰ هزار تومان و بیشترین درآمد حدود ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان بود.

امنیت غذایی

امنیت غذایی با مؤلفه‌هایی نظیر دفعات مصرف وعده‌های غذایی، میزان دسترسی به مراکز تهیه مواد خوراکی، دفعات پخت‌وپز وعده‌های غذایی، زمان صرف‌شده برای تهیه و پخت غذا و وضعیت دریافت کالری مورد نیاز بدن بررسی می‌شود که توزیع فراوانی این متغیرها در **جدول شماره ۳** آورده شده است.

امنیت غذایی به تدابیری وابسته است که از طریق آن‌ها بتوان اقشار آسیب‌پذیر را شناسایی و حمایت و سلامت آنان و جامعه را تأمین کرد. به‌وجود آمدن امنیت غذایی در گرو اطلاع از اوضاع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هر کشور است (Jahangiri, & Rajabi, 2002). در این تحقیق مقدار کالری مورد نیاز بدن، دفعات مصرف وعده‌های غذایی، دفعات پخت وعده‌های غذایی، زمان اختصاص داده‌شده برای تهیه و پخت وعده‌های غذایی و دسترسی به مواد خوراکی در مجموع وضعیت امنیت غذایی خانوارها را مشخص می‌کند. یافته‌های **جدول شماره ۳** نشان‌دهنده وضعیت مؤلفه‌های امنیت غذایی است که ۲۱۸ مورد (۵۵/۹ درصد) از خانوارهای مطالعه‌شده به‌ندرت هر چهار وعده غذایی (صبحانه، ناهار، شام و میان‌وعده) را رعایت می‌کنند. همچنین رعایت دفعات پخت وعده‌های غذایی ۶۵ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده در حد برخی مواقع است.

میزان دسترسی به مواد خوراکی برای بیش از نیمی از خانوارهای مطالعه‌شده کمتر از حد متوسط است. ضمناً زمانی که به تهیه و پخت غذا در این خانوارها اختصاص داده می‌شود، در نیمی از خانوارها بسیار کم است. در نهایت وضعیت چهارپنجم خانوارها از لحاظ دریافت کالری مورد نیاز بدن، بسیار ضعیف و ضعیف است. به‌طور کل، آمارهای **جدول شماره ۳** نشان می‌دهد که میانگین وضعیت امنیت غذایی خانواده‌ها باتوجه به گویه‌های بررسی‌شده (دفعات مصرف وعده‌های غذایی، میزان دسترسی به مراکز تهیه مواد خوراکی، دفعات پخت وعده‌های غذایی، زمان پخت و تهیه غذا، وضعیت دریافت کالری مورد نیاز بدن) در ۷۰ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده پایین‌تر از حد متوسط است.

نگرش شناختی

نگرش شناختی به مواد خوراکی، باورهایی است که شخص درباره آن‌ها دارد؛ به‌طوری که در بسیاری از مناطق جهان افراد نگرش‌های خاصی به غذا دارند. در این مطالعه نگرش شناختی از جنبه‌های استفاده از مواد خوراکی براساس لذت‌بردن و استفاده از مواد خوراکی براساس تأثیر غذا بر سلامت بررسی شده است. داده‌های **جدول شماره ۴** بیانگر توزیع فراوانی نگرش شناختی خانوارهای مطالعه‌شده به مواد خوراکی است.

مجموع نگرش شناختی ۷۸ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده نسبت به مواد خوراکی در سطح متوسط به پایین قرار دارد؛ به‌طوری که مصرف مواد غذایی بیش از نیمی از خانوارها براساس لذت‌بردن از غذا، در سطح متوسط به بالا قرار دارد. همچنین مصرف مواد غذایی بیش از نیمی از خانوارها براساس تأثیر غذا بر سلامت، در سطح متوسط به پایین قرار دارد.

نگرش رفتاری

نگرش رفتاری افراد به استفاده از مواد خوراکی بر پایه تمایل آن‌ها تحقق می‌یابد. در این مطالعه نگرش شناختی با مؤلفه‌های استفاده از مواد غذایی براساس قیمت، در دسترس بودن و عادت و رفتار غذایی بررسی شده است. توزیع فراوانی وضعیت نگرش رفتاری خانوارهای مطالعه‌شده براساس دسته‌بندی هر یک از مؤلفه‌های آن‌ها به‌طور کل در **جدول شماره ۵** آورده شده است.

مجموع نگرش رفتاری ۸۰ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده به استفاده از مواد خوراکی، در سطح متوسط و کم و بسیار کم است. به‌عبارت‌دیگر، حدود ۲۰ درصد از خانوارها، براساس تمایل، مواد خوراکی را مصرف می‌کنند. در این راستا مصرف مواد غذایی ۸۵ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده براساس تأثیر قیمت مواد غذایی، در سطح متوسط به بالا قرار دارد. همچنین مصرف بیش از ۷۰ درصد از خانوارها براساس در دسترس بودن مواد غذایی، در سطح متوسط به بالا قرار دارد. حدود مصرف ۷۰ درصد از خانوارها نیز براساس عادت و رفتار اعضای خانواده، در سطح متوسط به بالا قرار دارد.

جدول ۴. توزیع فراوانی نگرش شناختی به مواد خوراکی در خانوارهای مطالعه‌شده.

مؤلفه*	دسته‌ها	فراوانی	درصد	میانگین
لذت‌بردن از مواد غذایی	بسیار کم	۱۳	۳/۳	۲۷/۴۲
	کم	۷۲	۱۸/۵	
	متوسط	۱۴۷	۳۷/۷	
	زیاد	۱۰۸	۲۷/۷	
	بسیار زیاد	۵۰	۱۲/۸	
تأثیر غذا بر سلامتی	بسیار کم	۵۷	۱۴/۶	۱۹/۲۹
	کم	۱۳۷	۳۵/۱	
	متوسط	۶۳	۱۶/۲	
	زیاد	۴۱	۱۰/۵	
	بسیار زیاد	۹۲	۲۳/۶	
مجموع**	بسیار کم	۲۰	۵/۱۲	۴۶/۷۱
	کم	۱۷۶	۴۵/۱۲	
	متوسط	۱۱۰	۲۸/۲۲	
	زیاد	۲۲	۵/۶۲	
	بسیار زیاد	۶۲	۱۵/۹۲	

*طیف مؤلفه‌ها: ۸ تا ۴۰

**طیف مجموع نگرش شناختی: ۱۶ تا ۸۰

فرهنگ تغذیه

و خیلی ضعیف و با میانگین کمتر از متوسط است.

کمیت مواد غذایی در ۶۳ درصد از خانوارها براساس انتخاب نوع مواد غذایی و دسترسی و انباشتگی مواد غذایی و مقرون‌به‌صرفه بودن انجام می‌گیرد.

کیفیت مواد غذایی در ۵۰ درصد از خانوارها در سطح کم و بسیار کم قرار دارد.

مصرف مواد غذایی حدود ۵۵ درصد از خانوارها براساس سه طبع گرم و سرد و معتدل در سطح ضعیفی قرار دارد.

به‌طور کل مجموع گویه‌های فرهنگ تغذیه نیمی از خانوارهای مطالعه‌شده در سطح ضعیف و خیلی ضعیف قرار دارد که ناشی از وضعیت نامطلوب این مؤلفه‌ها در منطقه مطالعه‌شده است؛ لذا برای درک بهتر وضعیت مؤلفه‌های فرهنگ تغذیه، هریک از مؤلفه‌ها در خانوارهای مطالعه‌شده توصیف می‌شود.

استنباطی

امنیت غذایی: داده‌های جدول شماره ۷ نشان می‌دهد میانگین امنیت غذایی خانوارهای مطالعه‌شده در سطح ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری

تحقیقات نشان داده است که خانوارها از مواد غذایی و مغذی محدود موجود در خانواده نیز استفاده بهینه نمی‌کنند (Azar, 1998) بنابراین، می‌توان دریافت که دسترسی اقتصادی به منابع غذایی، لزوماً استفاده بهینه از منابع در دسترس خانوار را تأمین نمی‌کند، بلکه نکته اصلی، فرهنگ تغذیه است.

در این مطالعه فرهنگ تغذیه از جنبه‌های پخت سالم، مواد غذایی سالم، باورهای غذایی، کمیت و کیفیت مواد غذایی بررسی شد.

توزیع فراوانی وضعیت فرهنگ تغذیه خانوارهای مطالعه‌شده براساس دسته‌بندی هریک از مؤلفه‌های فرهنگ تغذیه و همچنین بررسی فرهنگ تغذیه در جدول شماره ۶ بیانگر آن است که:

پخت مواد غذایی به‌صورت سالم برای ۵۶ درصد از خانوارهای مطالعه‌شده ضعیف و خیلی ضعیف است. میانگین این مؤلفه نیز کمتر از متوسط است. استفاده از مواد غذایی سالم در ۳۹ درصد از خانوارها ضعیف و میانگین آن کمتر از متوسط است.

باورها و عادات غذایی در ۵۵ درصد از خانوارها در سطح ضعیف

جدول ۵. توزیع فراوانی نگرش رفتاری به مصرف مواد غذایی در خانوارهای مورد مطالعه.

میانگین	درصد	فراوانی	دسته‌ها	مؤلفه‌ها*
	۴/۹	۱۹	بسیار کم	قیمت مواد غذایی
	۱۰/۸	۴۲	کم	
۱۷/۳	۳۳/۳	۱۳۰	متوسط	
	۴۳/۸	۱۷۱	زیاد	
	۷/۲	۲۸	بسیار زیاد	
	۱۷/۷	۶۹	بسیار کم	در دسترس بودن مواد غذایی
	۹/۷	۳۸	کم	
۱۷/۵۳	۳۷/۴	۱۰۷	متوسط	
	۳۲/۶	۱۲۷	زیاد	
	۱۲/۶	۴۹	بسیار زیاد	
	۱۰/۸	۴۲	بسیار کم	عادت و رفتار اعضای خانواده به مواد غذایی
	۲۰/۵	۸۰	کم	
۲۲/۵۵	۲۳/۸	۹۳	متوسط	
	۳۶/۴	۱۴۲	زیاد	
	۸/۵	۳۳	بسیار زیاد	
	۱۲/۱	۴۷	بسیار کم	مجموع**
	۴۴/۹	۱۷۵	کم	
۵۷/۳۸	۲۴/۴	۹۵	متوسط	
	۱۱	۴۳	زیاد	
	۷/۷	۳۰	بسیار زیاد	

* طیف مؤلفه‌ها: ۸ تا ۴۰

** طیف مجموع: ۲۴ تا ۱۲۰

آب‌وهوایی در سطح ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری دارد. همچنین یافته‌های مبتنی بر آزمون شفه بیانگر آن است که این تفاوت بین منطقه سرد و معتدل از یک طرف و منطقه گرم و خشک از طرف دیگر است که در منطقه سرد و معتدل بیشتر است. این امر به دلیل مناسب بودن شرایط آب‌وهوایی منطقه سرد و معتدل برای کاشت انواع محصولات خوراکی است. (Statistical Center of Iran, 2001) که این مسئله دسترسی فیزیکی بیشتر افراد و همچنین شناخت بیشتر آن‌ها را در زمینه مواد خوراکی و استفاده از آن‌ها را به دنبال خواهد داشت.

همچنین یافته‌های جدول شماره ۹ نشان‌دهنده این است که میانگین نگرش رفتاری خانوارهای روستایی پیرامون امنیت غذایی، در مناطق مختلف آب‌وهوایی در سطح ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری دارد. همچنین یافته‌های مبتنی بر آزمون شفه بیانگر آن

دارد. همچنین یافته‌های مبتنی بر آزمون شفه بیانگر آن است که این تفاوت بین منطقه سرد و معتدل با منطقه گرم و خشک است و مقدار آن در منطقه سرد و معتدل بیشتر است؛ این امر می‌تواند ناشی از متغیر بودن تولیدات کشاورزی در طول سال برای مناطق مختلف باشد، که به دنبال آن میزان دسترسی (اقتصادی و فرهنگی و فیزیکی) خانوارهای این مناطق به مواد خوراکی متفاوت بوده است، که منجر به تفاوت وضعیت امنیت غذایی در مناطق مذکور شده است. براساس داده‌های مرکز آمار، منطقه سرد و معتدل از نظر تولیدات کشاورزی بیشترین سطح تولید را نسبت به دو منطقه آب‌وهوایی گرم و خشک و معتدل دارد (Statistical Center of Iran, 2001).

داده‌های جدول شماره ۸ نشان می‌دهد میانگین نگرش شناختی خانوارهای روستایی نسبت به امنیت غذایی، در مناطق مختلف

جدول ۶. توزیع مؤلفه‌های وضعیت فرهنگ تغذیه خانوارهای مطالعه‌شده.

میانگین	درصد	فراوانی	دسته‌ها	مؤلفه
۱۴/۴۵	۱۹	۷۴	خیلی ضعیف	پخت سالم
	۳۷/۱۸	۱۴۵	ضعیف	
	۱۵/۴۲	۶۵	متوسط	
	۱۲/۸	۴۰	خوب	
	۱۵/۶	۶۱	بسیار خوب	
۱۴/۱۰	۱۲/۶	۴۹	خیلی ضعیف	مواد غذایی سالم
	۳۸/۷۲	۱۵۱	ضعیف	
	۱۸/۱۸	۷۱	متوسط	
	۱۲/۸	۵۰	خوب	
	۱۷/۷	۶۹	بسیار خوب	
۱۳/۶۵	۹	۳۵	خیلی ضعیف	باورهای غذایی
	۴۶/۷	۱۸۲	ضعیف	
	۲۲/۶	۸۸	متوسط	
	۲/۶	۱۰	خوب	
	۱۹/۲	۷۵	بسیار خوب	
۱۵/۷۱	۳۰/۳	۱۱۸	خیلی زیاد	کمیت مواد غذایی
	۳۲/۸	۱۲۸	زیاد	
	۲۵/۱	۹۸	متوسط	
	۹/۵	۳۷	کم	
	۲/۳	۹	بسیار کم	
۱۲/۵۲	۱۸/۵	۷۲	خیلی ضعیف	کیفیت مواد غذایی
	۳۱/۵	۱۲۳	ضعیف	
	۲۵/۱	۹۸	متوسط	
	۵/۴	۲۱	خوب	
	۱۹/۵	۷۶	بسیار خوب	
۷۷/۲۰	۳۳/۶	۱۳۱	خیلی ضعیف	مجموع
	۲۸/۲۱	۱۱۰	ضعیف	
	۲۰/۴۹	۸۰	متوسط	
	۸/۵	۳۳	خوب	
	۹/۲	۳۶	بسیار خوب	

نشاننامه پژوهش‌های روستایی

طیف مؤلفه‌ها با توجه به هم‌دامنه کردن با SSPS ۶ تا ۰۳ است.

طیف مجموع فرهنگ تغذیه با امتیازدهی ۵ مؤلفه و دامنه آن‌ها با SSPS ۰۳ تا ۰۵۱ است.

جدول ۷. مقایسه میانگین (One-way Anova) امنیت غذایی خانوارهای روستایی جنوب استان کرمان با مناطق مختلف آب‌وهوایی.

متغیر وابسته	مناطق مختلف آب‌وهوایی	فراوانی	میانگین*	انحراف معیار	F	Sig.
امنیت غذایی	سرد و معتدل	۱۷۷	۴۴/۴۳ ^a	۸/۶۶	۱۰/۶۳	۰/۰۰۱
	گرم و خشک	۱۸۳	۴۰/۴۲ ^b	۷/۷۴		
	معتدل	۳۰	۴۰/۸۰ ^{ab}	۱۰/۸۶		

مجله پژوهش‌های روستایی

* دامنه امنیت غذایی ۰ تا ۸۰ است و میانگین‌هایی که با حروف یکسان نشان داده شده‌اند، تفاوت معناداری ندارند.

جدول ۸. مقایسه میانگین (One-way Anova) نگرش شناختی خانوارهای روستایی پیرامون امنیت غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی.

متغیر وابسته	مناطق مختلف آب‌وهوایی	فراوانی	میانگین*	انحراف معیار	F	Sig.
نگرش شناختی	سرد و معتدل	۱۷۷	۶۲/۶۶ ^a	۱۱/۷۱	۱۰/۸۰	۰/۰۰۱
	گرم و خشک	۱۸۳	۵۷/۱۲ ^b	۱۰/۵۲		
	معتدل	۳۰	۵۸/۰۳ ^{ab}	۱۵/۳۷		

مجله پژوهش‌های روستایی

* دامنه نگرش شناختی ۱۶ تا ۸۰ است و میانگین‌هایی که با حروف یکسان نشان داده شده‌اند، تفاوت معناداری ندارند.

در مناطق مختلف باشد. آمار تولیدات کشاورزی جنوب کرمان نیز بیانگر این است که تولیدات کشاورزی در منطقه آب‌وهوایی سرد و معتدل بیشتر است (Ministry of Agriculture, 2010). نتایج جدول شماره ۱ نیز بیانگر تنوع محصولات کشاورزی در منطقه سرد و معتدل نسبت به دو منطقه آب‌وهوایی معتدل و گرم و خشک است؛ لذا براساس این، میزان دسترسی (اقتصادی و فرهنگی و فیزیکی) خانوارهای این مناطق به مواد خوراکی متفاوت است که منجر به تفاوت وضعیت امنیت غذایی در مناطق مذکور شده است. آب‌وهوای هر منطقه نقش بسزایی در امنیت غذایی خانوارهای روستایی دارد. مساعد بودن شرایط آب‌وهوایی هر منطقه، امنیت غذایی ساکنان را بهبود می‌دهد؛ زیرا وقتی منطقه‌ای شرایط آب‌وهوایی مطلوبی داشته باشد، به دنبال آن شرایط کشاورزی نیز بهبود و گسترش می‌یابد و می‌توان بسیاری از محصولات کشاورزی را در این منطقه کشت کرد. ساکنان این مناطق با تنوع محصولات روبه‌رو خواهند بود، که این امر امکان دستیابی به محصولات کشاورزی متنوع را فراهم می‌کند (Tur-rell, et al, 1996). از جنبه‌های دسترسی به انواع مواد خوراکی، دسترسی فیزیکی است، که شامل موجود بودن مواد خوراکی در

است که این تفاوت بین منطقه سرد و معتدل با دو منطقه دیگر است. این امر به دلیل نبود شناخت کافی از مواد خوراکی و نقش آن‌ها در سلامت افراد در مناطق مختلف است؛ لذا میزان استفاده از مواد مغذی پایین می‌آید.

داده‌های جدول شماره ۱۰ نشان‌دهنده این است که میانگین فرهنگ تغذیه خانوارهای روستایی پیرامون امنیت غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی در سطح ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری دارد. همچنین یافته‌های مبتنی بر آزمون شفه بیانگر آن است که این تفاوت بین دو منطقه آب‌وهوایی سرد و معتدل و گرم و خشک است که در منطقه سرد و معتدل بیشتر است.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

وضعیت فعلی امنیت غذایی خانوارهای مطالعه شده بیانگر متفاوت بودن وضعیت امنیت غذایی خانوارهای روستایی مناطق مختلف آب‌وهوایی است؛ به طوری که خانوارهای منطقه سرد و معتدل از امنیت غذایی بالاتری برخوردارند؛ پس از آن به ترتیب خانوارهای مناطق معتدل و گرم و خشک قرار دارند. این امر می‌تواند ناشی از متغیر بودن تولیدات کشاورزی در طول سال

جدول ۹. مقایسه میانگین (One-way Anova) نگرش رفتاری خانوارهای روستایی پیرامون امنیت غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی.

متغیر وابسته	مناطق مختلف آب‌وهوایی	فراوانی	میانگین*	انحراف معیار	F	Sig.
نگرش رفتاری	سرد و معتدل	۱۷۷	۸۰/۴۰ ^a	۱۱/۵۲	۱۰/۸۵	۰/۰۰۱
	گرم و خشک	۱۸۳	۷۸/۱۹ ^b	۱۴/۱۸		
	معتدل	۳۰	۷۲/۴۰ ^b	۱۶/۸۷		

مجله پژوهش‌های روستایی

* دامنه نگرش رفتاری ۲۴ تا ۱۲۰ است و میانگین‌هایی که با حروف یکسان نشان داده شده‌اند، تفاوت معناداری ندارند.

جدول ۱۰. مقایسه میانگین (One-way Anova) فرهنگ تغذیه خانوارهای روستایی پیرامون امنیت غذایی در مناطق مختلف آب‌وهوایی.

متغیر وابسته	مناطق مختلف آب‌وهوایی	فراوانی	میانگین*	انحراف معیار	F	Sig.
فرهنگ تغذیه	سرد و معتدل	۱۷۷	۸۳/۹۲ ^a	۱۳/۴۰	۸/۱۲	۰/۰۰۱
	گرم و خشک	۱۸۳	۷۸/۸۳ ^b	۱۱/۴۴		
	معتدل	۳۰	۷۷/۸۰ ^{ab}	۱۶/۹۲		

مقایسه پژوهش‌های روستایی

* دامنه فرهنگ تغذیه ۳۶ تا ۱۸۰ است و میانگین‌هایی که حروف یکسان دارند، تفاوت معناداری ندارند.

منطقه است (Smith, Amani, & Jensen, 1999).

دارد. غروی نخجوانی (۲۰۰۶)، اسمیت^۳ و همکاران (۱۹۹۹) و یل‌دیریم و سیلان^۴ (۲۰۰۸) نیز به چنین نتایجی دست یافته‌اند.

در چنین وضعیتی فرهنگ تغذیه خانوارهای روستایی در مناطق مختلف براساس شرایط آب‌وهوایی منطقه و شناخت آن‌ها از مواد غذایی و تصمیم‌گیری برای استفاده یا عدم استفاده از انواع مواد غذایی تأثیر می‌پذیرد (Azar, 1998).

فرهنگ تغذیه هر منطقه با شرایط حاکم بر آن منطقه وابستگی تام دارد و مواد غذایی موجود و در دسترس، در صورتی توسط عموم مصرف می‌شوند که با فرهنگ غذایی حاکم بر آن منطقه مغایرت نداشته باشد (Robinson, 2000). در این تحقیق دریافتیم که فرهنگ تغذیه خانوارهای روستایی دو منطقه سرد و معتدل و گرم و خشک باهم تفاوت دارد و در منطقه سرد و معتدل، بیش از منطقه گرم و خشک است. این نکته بیانگر آن است که برای تحقق امنیت غذایی، فرهنگ و سواد تغذیه‌ای و باورهای افراد نسبت به تغذیه و مواد غذایی در راستای استفاده صحیح و کافی از مواد غذایی پایین است. این امر حاکی از آن است که خانوارها از مواد غذایی مفید موجود در خانه نیز استفاده بهینه نمی‌کنند. بنابراین می‌توان دریافت که دسترسی اقتصادی به منابع غذایی، لزوماً استفاده بهینه از منابع در دسترس خانوار را تأمین نمی‌کند بلکه عامل اصلی فرهنگ تغذیه است (Azar, 1998).

نتایج این مطالعه بیانگر متفاوت بودن وضعیت امنیت غذایی خانوارهای روستایی مناطق مختلف آب‌وهوایی است؛ به طوری که خانوارهای منطقه سرد و معتدل امنیت غذایی بیشتری دارند؛ پس از آن به ترتیب خانوارهای مناطق معتدل و گرم و خشک امنیت غذایی دارند. برای برخورداری از امنیت غذایی خانوارهای روستایی، به‌ویژه خانوارهای مناطق معتدل و گرم و خشک پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

تنوع بخشیدن به الگوی زراعی منطقه با ترویج کشت محصولات کشاورزی متنوع به‌منظور مدیریت تغییرات آب‌وهوایی و دسترسی بیشتر خانوارهای روستایی به مواد خوراکی مناسب و همچنین شناخت ویژگی‌های تغذیه‌ای

در منطقه مطالعه‌شده در این پژوهش، خانوارهایی که براساس شرایط آب‌وهوایی، محصولات را کشت و استفاده می‌کنند، به این دسته از محصولات دسترسی فیزیکی بیشتر و آسان‌تری دارند و بالعکس؛ در مناطقی که تولیدات کشاورزی محدود است، میزان دسترسی فیزیکی به برخی محصولات نیز کمتر است، که این مسئله در بلندمدت ناامنی غذایی را برای ساکنان به دنبال خواهد داشت (Bickel, Nord, Price, Hamilton, & Cook, 2000). این امر می‌تواند در استفاده یا عدم استفاده از مواد خوراکی خانوارهای روستایی و به دنبال آن دستیابی به امنیت غذایی تأثیر بسزایی داشته باشد؛ زیرا نبود شناخت از مواد خوراکی و چگونگی مصرف آن‌ها از موانع مهم تغذیه سالم به شمار می‌آید (Pawlak & Colby, 2009). از طرف دیگر، این امر زمینه‌ساز سوءتغذیه ناشی از دریافت نکردن کالری و مواد مغذی مورد نیاز بدن خانوارهای روستایی می‌شود.

در این تحقیق دریافتیم نگرش شناختی افراد در دو منطقه آب‌وهوایی سرد و معتدل و گرم و خشک نسبت به مواد غذایی و تغذیه تفاوت دارد؛ زیرا وقتی در یک منطقه محصولات متنوعی کشت شود، افراد آن منطقه شناخت بیشتری نسبت به این محصولات پیدا می‌کنند و قیمت محصول نسبت به مناطقی که به لحاظ آب‌وهوایی امکان کشت این محصولات را ندارند، کمتر است و همین امر می‌تواند در استفاده یا عدم استفاده از بسیاری از مواد خوراکی در خانوارهای روستایی تأثیر بسزایی داشته باشد.

براساس داده‌های مرکز آمار، منطقه سرد و معتدل از نظر تولیدات کشاورزی بیشترین سطح تولید را نسبت به دو منطقه آب‌وهوایی گرم و خشک و معتدل دارد (Statistical Center of Iran, 2001). در چنین وضعیتی به دلیل نبود شناخت کافی از مواد خوراکی و نقش آن‌ها در سلامت، میزان استفاده از مواد مغذی و به تبع آن کالری مورد نیاز بدن پایین می‌آید و این امر موجب تصمیم‌گیری خانوارها برای استفاده یا عدم استفاده از اقسام مواد خوراکی می‌شود؛ لذا در خانوارهای روستایی پیامدهایی از قبیل ناامنی غذایی و سوءتغذیه به وجود می‌آید. یافته‌های این تحقیق بیانگر آن است نگرش رفتاری خانوارهای مطالعه‌شده نسبت به مواد غذایی در راستای رسیدن به امنیت غذایی، در منطقه سرد و معتدل با دو منطقه گرم و خشک و معتدل تفاوت

3. Smith

4. Yildirim and Ceylan

References

- [The southern part of Kerman province is still grappling with poverty and deprivation (Persian)]. (2010). Retrieved from http://www.halil.ir/fa/ew_news_2664.ashx
- Akhondi, M. (2008). [A look at food and nutrition from Islamic perspective (Persian)]. *Hasoon*, 15, 175-90.
- Azar, M. (1998). [Food and nutrition security: the security of the operation (Persian)]. Tehran: Tehran University Press.
- Bakhtiari, S., & Haghi, Z. (2003). [Investigation of food security and human development in Islamic countries (Persian)]. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 11(43, 44), 21-52.
- Behroozeh, S. (2014). [Explaining the Islamic-Iranian food security model: South villages of Kerman province (Persian)] (MA thesis). Shiraz: Shiraz University.
- Bickel, G., Nord, M., Price, C., Hamilton, W. L., & Cook, J. (2000). *Guide to measuring household food security*. Washington, D. C.: United States Department of Agriculture.
- Center of Kerman Studies. (2000). [Kerman at a glance (Persian)] (1st ed.). Kerman: Center of Kerman Studies Publication.
- Environment News. (2013). [The impact of climate change on life on earth (Persian)]. Retrieved from <http://www.asriran.com/fa/news/267300>
- FAO. (2002). *Report of the World Food Summit: Five years later* (1st ed.). Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Galal, O. (2003). Nutrition-related health patterns in the Middle East. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 12(3), 337-43.
- Ghaderpoor, Y. (2007). [Feeding place in the culture of the Kurdish people from the perspective of anthropology (Case study: city of Bukan) (Persian)] (MA thesis). Hamadan: Bu Ali Sina University.
- Ghahraman, N., & Mahdavian, A. (2014). [Human food security challenges and the need for climate models using the product (Persian)]. Hamadan: Meteorological Organization of Hamedan Province.
- Gharavi Nakhjavani, S. A. (2006). [The poverty of Iranian households during the last Two decades (Persian)]. *Social Welfare Quarterly*, 5(17), 93-118.
- Ghasemi, H. (1995). [Theoretical basics and definitions of food security (Persian)]. Tehran: Agricultural Planning, Economic and Rural Development Research Institute.
- Ghazali Jahromy, T. (2012). [Human and climate impact on him (Persian)]. Retrieved from: <http://ghazalii.blogfa.com/post-52.aspx>
- Ghias, M., Seidaei, A., Taghdisi, A., Roozbehani, R., Poursafa, P., Barghi, H., et al. (2000). [The impact of weather on some psychological and behavioral disorders among 4-7-year-old children in rural area of Isfahan province according to medical geography (Persian)]. *Journal of Isfahan Medical School*, 28(122), 1745-751.
- Ghodrat, R. (2005). [The study of knowledge and practice of health workers in primary schools in Kerman toward nutritional status in 1382 (Persian)] (PhD thesis). Kerman: Kerman University of Medical Sciences.
- Herzberg, S. (1993). *Nutrition and public health from the perspective of epidemiology and prevention policies* [A. Keshavarz, (Persian trans.)]. Tehran: Tehran University Publication.
- News Station and Analysis of Kerman Province (Halil). (2011,

محصولات کشاورزی برای بهبود تغذیه اعضای خانوار؛

تخصیص یارانه خرید مواد غذایی برای مناطق روستایی با درآمد پایین، به‌منظور کاهش مشکلات تغذیه‌ای آنان و همچنین ارائه سبد کالاهای خوراکی به افراد روستایی به‌ویژه در مناطق معتدل و گرم و خشک؛

ایجاد بازارچه‌های محلی برای دسترسی بیشتر روستاییان به مواد خوراکی به‌ویژه در مناطق معتدل و گرم و خشک؛

استفاده از برنامه‌های جامع و جذاب آموزشی به‌منظور آشناکردن خانوارها با گروه‌های غذایی و نقش آن‌ها در تأمین سلامت بدن از جمله درج در کتب درسی یا تهیه کتب کمک‌آموزشی برای سطوح مختلف گروه‌های روستایی به‌منظور ارتقای سطح آگاهی در زمینه تغذیه؛

اجرای مداخلاتی مبتنی بر شواهد و براساس مبانی آموزش تغذیه، منطبق با شرایط منطقه به‌منظور کاهش فاصله شناخت و رفتار، از طریق آموزش در رادیو، تلویزیون، مدارس و نصب پوستر در روستاها؛ لزوم توجه به فرهنگ تغذیه خاص هر منطقه و بهبود آن با برگزاری کلاس‌های ترویجی آموزشی به‌تناسب مخاطبان مناطق آب‌وهوایی.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم سمیرا بهروزه با عنوان «تشریح الگوی اسلامی ایرانی امنیت غذایی: روستاهای جنوب استان کرمان» در دانشگاه شیراز، گروه مهندسی ترویج و آموزش کشاورزی است. نویسندگان از تمامی خانوارهای روستایی جنوب استان کرمان که در اجرای این تحقیق کمال همکاری را در تکمیل پرسش‌نامه داشتند، قدردانی می‌کنند.

- November 29). [The southern part of Kerman province is still grappling with poverty and deprivation (In Persian)] [Internet]. Retrieved from http://www.halil.ir/fa/ew_news_2664.ashx. Date of publication: November 29, 2011.
- Jahangiri, J., & Rajabi, M. (2002). [Investigation of culture and nutritional literacy among women of Shiraz (Persian)]. *Journal of Social Sciences*, 16(2), 75-97.
- Kamkar, B., & Mahdavi Damghani, A. (2007). [Principles of sustainable agriculture (Persian)] (1st ed.). Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad.
- Kerjcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-10. doi: 10.1177/001316447003000308
- Kurz, M. K., & Johnson-Welch, C. (2001). Enhancing women's contributions to improving family food consumption and nutrition. *Food and Nutrition Bulletin*, 22(4), 443-53.
- Malick, D., & Rafi, M. (2009). Are female-head household more food insecure? Evidence from Bangladesh. *World Development*, 38(4), 593-605. doi: 10.1016/j.worlddev.2009.11.004
- Matheson, D. M., Varady, J., Varady, A., & Killen, J. D. (2002). Household food security and nutritional status of Hispanic children in the fifth grade 1, 2 and 3. *American Journal of Clinical Nutrition*, 76(1), 210-17. PMID: 12081837
- Melgar-Quinonez, H., Zubieta, A., Mknelly, B., Nteziyaremye, A., Gerardo, M., & Dunford, C. (2006). Household food insecurity and food expenditure in Bolivia, Burkina Faso, and the Philippines. *Journal of Nutrition*, 136(5), 1431-437. PMID: 16614440
- Ministry of Agriculture. (2010). [Agricultural statistics (Persian)]. Retrieved from [www.http://amar.maj.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryId=117564e0-507c-4565-9659-fbabfb4acb9b](http://amar.maj.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryId=117564e0-507c-4565-9659-fbabfb4acb9b)
- Mohseni, M. (2006). [Medical sociology (Persian)] (8th ed.). Tehran: Tahoori Publication.
- Moshfegh, Zh. (2002). [Examine the functioning of the cartoon in the city of Shiraz Jihad Agriculture Organization experts attitude change towards sustainable agriculture (Persian)] (MA thesis). Shiraz: Shiraz University.
- Nord, M., & Parker, L. (2010). How adequately are food needs of children in low-income households being met? *Journal of Children and Youth Services Review*, 32(9), 1175-185. doi: 10.1016/j.childyouth.2010.03.005
- Nord, M., Andrews, M., & Carlson, S. (2009). *Measuring food security in the U. S: Household food security in the United States, 2008*. Washington, D. C.: United States Department of Agriculture.
- Ouette, J. A., & Wood, W. (1998). Habit and Intention in Every Day Life; The multiple processes by which past behavior predict future behavior. *Journal of Nutrition Psychonomic Bulletin*, 124(1), 54-74. doi: 10.1037//0033-2909.124.1.54
- Papi, A. (2015). [Its natural environment and climate cultured people (Persian)]. Retrieved from <http://vista.ir/article/314420>
- Pawlak, R., & Colby, S. (2009). Benefits, barriers, self-efficacy and knowledge regarding healthy foods; perception of African Americans living in eastern North Carolina. *Journal of Nutrition Research and Practice*, 3(1), 56-63. doi: 10.4162/nrp.2009.3.1.56
- Robinson, K. H. (2000). *Nutrition principles* [V. Khaldi, (Persian trans.)]. Tehran: Salemi Publication.
- Salarkia, N., Amini, M., Abdollahi, M., & Eshrati, B. (2000). [Socio-economic and cultural factors affecting child feeding practices: An exploratory qualitative study in Damavand (Persian)]. *Iranian Journal of Nutrition Sciences & Technology*, 5(4), 75-86.
- Shafaghi, S. (2005). [Isfahan of Geography (Persian)]. Isfahan: Isfahan University Press.
- Smith, L. C., Amani, E. L., & Jensen, H. H. (1999). The geography and causes of food insecurity in developing countries. *Journal of Nutrition Agricultural Economics*, 22(2), 199-215. doi: 10.1111/j.1574-0862.2000.tb00018.x
- South Kerman Agricultural and Natural Resources Research and Education Center. (2014). *The introduction of Jiroft* [Internet]. Retrieved from <http://jiroft.areo.ir/HomePage.aspx?TabID=9995&Site=jiroft.areo&Lang=fa-IR>
- Statistical Center of Iran. (2001). [Directory actuaries. Project cost and household income in 1379 (Persian)]. Retrieved from <http://www.amar.org.ir/Default.aspx>
- Taghavi Shirazi, M. (2004). [Nutrition (Persian)]. *Journal of Health*, 2, 381-98.
- Turrell, G. (1996). Structural, material and economic influences on the food- purchasing choices of socioeconomic groups. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 26(6), 611-617. doi: 10.1111/j.1467-842x.1996.tb01075.x
- Yildirim, I., & Ceylan, M. (2008). Urban and rural households fresh chicken meat consumption behaviors in Turkey. *Journal of Nutrition Nutrition and Food Science*, 38(2), 154-63. doi: 10.1108/00346650810863037